
Å kysse under mistelteinen

I TIDLIGERE TIDER

MIA TUFT

mia.tuft@ous-hf.no

Mia Tuft arbeider til daglig med sjeldne epilepsirelaterte diagnoser ved Oslo universitetssykehus.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Skikken med å henge opp misteltein over døra er mange hundre år gammel, og bruk av misteltein i medisinsk behandling er enda eldre.

Viscum album. Otto Wilhelm Thomé, «Flora von Deutschland, Österreich und der Schweiz, Nur Tafeln.» (1885 - 1905). I offentlig eie

Det første tanken som dukker opp i hodet ved ordet *misteltein*, er romantiske julesanger og kyssing, som «Underneath the Misteltoe» av Sia og «Misteltoe» av Justin Bieber. Menn hadde lov til å kysse kvinner under mistelteinen, men veksten brakte ikke bare kjærlighet, den vernet huset og de som bodde der mot sykdom, trolldom og ulykker. Det bygger antakelig på en britisk skikk: Etter

tradisjonen skulle man henge opp mistelteinen på nyttårsaften og la den henge til midnatt året etter før man byttet den ut. Den skulle da beskytte mot ildebrann og onde makter gjennom hele det kommende året (1).

Behandling av epilepsi og halsvondt

Misteltein har helt siden Hippokrates' tid (død 377 fvt.) blitt brukt som medisin mot epilepsi. Fra våre aller første apotekutsalg eller fra farmakopeen Pharmocopea Danica 1772 kunne man kjøpe en mikstur av misteltein, bladgull, krepseøyne, peonfrø og røde koraller som anfallsforebyggende behandling (1).

«Misteltein har helt siden Hippokrates' tid blitt brukt som medisin mot epilepsi»

Som råd mot vondt i halsen kunne man i Sveriges farmakopé fra 1686 få kjøpt en mikstur av svalevann med misteltein og andre ingredienser. Oppskriften gikk ut på å først destillere urtevann på peon, liljekonvall, lind og svarthyll, for deretter å fange 24 levende svaleunger som i en omstendelig prosess blandes med misteltein og andre urter (1). Dermed hadde man en halsmikstur, som det var bare å håpe på at ikke skapte alvorlig forgiftning.

Norrøn mytologi

I Snorres Edda spiller mistelteinen en stor rolle (2). Onde drømmer ble ansett for å ha en magisk betydning, men det fantes motkrefter som kunne påvirke kraften. Balder, som var en rettferdig og god guddom, hadde en drøm om at han kom til å dø. For å motvirke dette fikk moren, Frigg, alt i naturen til å avlegge ed om at dette ikke skulle skje. Dessverre var mistelteinen en for ung plante til å avlegge ed, og den hadde derfor ikke de nødvendige motkreftene. Den onde Loke ville drepe Balder, og fikk Hod, Balders blinde og plagede bror, til å utføre ugjerningen. Loke narret ham til å skyte med pil og bue med misteltein festet til pilen. Pilen traff Balder, som døde. Flere guder forsøkte å vinne Balder tilbake fra Hel, men han ble værende i Hel frem til etter Ragnarok.

Beholde julestemningen

Misteltein ses sjelden i Norge, den er fredet og finnes hovedsakelig rundt Oslofjorden. Den tilhører sandeltrefamilien og vokser oppover ulike trær, særlig epletrær og lind, og regnes derfor for en halvparasitt (3).

Mange forveksler misteltein med kristtorn, men det er ikke det samme. Kristtorn har røde bær, mens misteltein har hvite bær (4). Kristtorn er ikke fredet, så derfor anbefales først og fremst denne for julefred, kyssing og eventuelt vern mot onde ånder. Bærene er giftige, så for å beholde den gode stemningen bør den henges høyt over døra.

God jul.

REFERENCES

1. Høeg OA. Våre medisinske planter. Trollskap, tradisjon og legekunst. Oslo: Det beste, 1984.
2. Sturlason S. Den yngre Edda. (Utgave fra 1950, Cammermeyers Boghandel)
<https://www.nb.no/items/aa66ce177be8da568b3c631a9762e783?page=5&searchText=snorre%20edda> Lest 8.12.2024.
3. Grindeland JM. Misteltein. <https://snl.no/misteltein> Lest 8.12.2024.
4. Larsen ØS. Kristtorn. <https://snl.no/kristtorn> Lest 8.12.2024.

Publisert: 19. desember 2024. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.24.0645
Mottatt 5.12.2024, godkjent 9.12.2024.
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 5. februar 2026.